

Funded by
the European Union

Žrtve nepravde

Učinak kosovskih institucija
u zaštiti radnika

IDRIZ
GERBESHI
17 03 1967
02 06 2020

NAIM MUSTAF
EMINI

01.06.1981 - 01.06.2019

VALON A.
BERISHA

04.07.1988
24.05.2018

E PËRKUJTON
FAMILJA

Autorka: Jetlira Buzhala

Istraživač: Behar Mustafa, Kastriot Berisha, Adelina Ahmeti, Jetlira Buzhala

Urednik: Kreshnik Gashi

Lektor: Perparim Isufi

Sadržaj

Uvod	4
Izvršni pregled	6
Metodologija	8
1. Pravni izazovi regulisanja radnih odnosa	9
2. Ograničeni kapaciteti Inspekcije rada	10
3. Donošenje odluka i žalbe u Inspekciji rada	12
3.1 Analiza predmeta koje vodi Inspekcija rad	12
4. Učinak pravosuđa u građanskim predmetima	12
4.1 Kašnjenja u rešavanju građanskih predmeta	17
4.2 Kašnjenja u rešavanju krivičnih predmeta	19
4.3 Učinak pravosuđa u rešavanju predmeta	20
4.3.1 Obrada predmeta u regionu Đaković	22
4.3.2 Obrada predmeta u regionu Uroševca	23
4.3.3 Obrada predmeta u regionu Prizrena	24
4.3.4 Obrada predmeta u regionu Gnjilana	25
4.3.5 Obrada predmeta u regionu Prištine	27
4.3.6 Obrada predmeta u regionu Peći	28
4.3.7 Obrada predmeta u regionu Mitrovice	29
4.4 Opšti nalazi o sudskoj obradi	30
5. Nedostaci u proceni rizika i zdravstvenim kontrolama	31
6. Kazne Poreske uprave Kosova za preduzeća koja krše zakon	33
7. Preporuke	34

Uvod

Centar za obuku i resurse za zastupanje – ATRC i Balkanska mreža za istraživačko novinarstvo – BIRN Kosovo od početka 2022. su započeli realizaciju projekta „Zaštita i promocija prava radnika i marginalizovanih grupa na tržištu rada“ uz podršku Kancelarije Evropske unije na Kosovu.

Cilj intervencije je bio da se utiče na poboljšanje uslova rada za ugrožene kategorije zaposlenih, posebno u privatnom sektoru, uključujući zdravlje i bezbednost na radnom mestu za žene i muškarce, kroz unapređenje socijalnog dijaloga između radnika i nosilaca dužnosti.

Ostali ciljevi projekta su: 1) povećanje kapaciteta NVO, sindikata i drugih aktera u bavljenju radničkim pravima, 2) davanje konkretnih analiza problematike i 3) povećanje prijave građana o povredama propisa iz radnog odnosa.

U okviru ovog projekta, BIRN je sproveo nekoliko kampanji o podizanju svesti i jednu kampanju za ohrabrivanje građana na prijavljivanje povreda propisa iz radnog odnosa. To je prvobitno urađeno otvaranjem platforme na KALLXO.com, gde su građani mogli da prijave povrede prava radnika, koja se zove „Povrede radnih prava“.¹

Tokom ove dve godine, BIRN je primio preko 300 prijava radnika i uzbunjivača koji su prijavili povredu radničkih prava. Kao rezultat kampanje i kombinovane metodologije, slučajevi koje je BIRN istraživao su prosleđeni Inspekciji rada. Tokom dve godine je izvršeno preko 40 kontrolnih radnji u saradnji sa Inspekcijom rada i izrečeno je na desetine novčanih kazni i utvrđene ozbiljne nepravilnosti u primeni Zakona o radu i Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu. BIRN je sproveo kampanju podizanja svesti kroz obrazovne poruke, TV priloge i debate, infografike, treninge za novinare i istraživanja koja su dostigla preko milion pregleda i čitanja na društvenim mrežama.

Povećanje prijavljivanja građana o nepravilnostima je primećeno i u broju primljenih prijava, dok se u kontrolisanim preduzećima odrazilo značajnim poboljšanjem uslova rada, posebno bezbednosti i zdravlja u radu.

Podaci pokazuju da je povećanje aktivnosti nevladinih organizacija i sindikata poslednjih godina pojačalo pritisak javnosti za reformu u oblasti radnih odnosa.

Vlada je izvestila o povećanju broja prijavljenih radnika na Kosovu, dok je javna rasprava i kritika evidentna zbog nefunkcionisanja Inspekcije rada i pravosudnog sistema.

Podaci Inspekcije pokazuju da je trend inspekcija u porastu tokom godina. Tokom 2020. je bilo 3 hiljade i 832 inspekcija, tokom 2021. je bilo 3 hiljade i 22 inspekcije, tokom 2022. je bilo 6 hiljada 316 inspekcija, dok je od januara do oktobra 2023. sprovedeno 6 hiljada 347 inspekcija.

Povećanje broja inspekcija je povećalo i broj novčanih kazni. Podaci ukazuju da je tokom 2020. izrečeno samo 115 novčanih kazni, tokom 2021. je izrečeno 281 novčanih kazni, tokom 2022. je izrečeno 359 novčanih kazni, dok je tokom 10 meseci 2023. Inspekcija izrekla 820 novčanih kazni.

¹ <https://kallxo.com/shkeljet-e-te-drejtave-te-punes/>

Izveštaj Evropske komisije za Kosovo² za 2023. konstatuje da se zemlja suočava sa problemima u garantovanju odgovarajuće sredine za radnike. Izveštaj zaključuje da su žene i marginalizovane grupe romske, aškalijske i egipćanske zajednice diskriminirane na tržištu rada. U pogledu poslednjeg aspekta, u izveštaju Evropske komisije se ističe potreba za usklađivanjem Zakona o radu sa direktivom EU o balansiraju rada i života. Ovaj zakon još nije usvojen.

Čak i Zakon o minimalnoj zaradi, usvojen u Skupštini 13. jula 2023. i dalje čeka na odluku Ustavnog suda, pošto ga je u julu ove godine opoziciona stranka AAK poslala na ocenu ustavnosti.³ Prema ovom zakonu, minimalna zarada će iznositi 264 evra i za ciljeve poređenja sa 2022. pošto je Kosovo imalo dvostepenu minimalnu zaradu, tada su plate usklađivane po godinama starosti. Za osobe do 35 godina plata je bila 135 evra mesečno, dok je za starije od 35 godina 170 evra mesečno.

Kao rezultat suspenzije Zakona o minimalnoj plati, radnici i dalje imaju poteškoća od nedostatka bezbednog i odgovarajućeg radnog okruženja gde je poštovanje zakona zagarantovano.

² https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/S&D_2023_692%20Kosovo%20report.pdf

³ <https://kallxo.com/lajm/presidentia-nuk-do-ta-dekretoje-ligjin-per-pagen-minimale-deri-ne-vendimin-e-kushtetueses/>

Predsednica neće dekretovati Zakon o minimalnoj zaradi do odluke Ustavnog suda, Kallxo.com, pristupljeno 8. oktobra 2023

Izvršni pregled

Podaci monitoringa Balkanske mreže za istraživačko novinarstvo – BIRN Kosovo dokumentuju da su izvršna i sudska vlast napravile mali napredak u rešavanju pitanja vezanih za radni odnos.

Istraživanje otkriva da je broj poginulih i povređenih radnika na radnom mestu i dalje visok. Štaviše, rezultuju veoma ozbiljni nalazi tokom inspekcija preduzeća.

Tokom 2021 - 2023, 33 radnika su izgubila život u 763 nesreće na radu. Statistika pokazuje da je samo u prvih šest meseci 2023. poginulo 9 radnika. Ovo ukazuje na porast smrtnih slučajeva radnika kao posledica nesreća na radnom mestu.

U situaciji u kojoj su zakonske reforme spore, a kapaciteti institucija da kontrolišu i poštuju ove reforme ograničeni, Kosovo ne uspeva da zaustavi smrtne slučajeve i nesreće na radnom mestu, niti da garantuje krivično gonjenje za prekršioce zakona.

Vlada Kosova sporim koracima odgovara na potrebe za zakonskom reformom kao i povećanjem resursa inspeksijskih organa. S druge strane, Zakon o radu još nije usaglašen sa standardima Evropske unije, dok je Zakon o minimalnoj zaradi blokiran u Ustavnom sudu.

- Od 2016. do juna 2023. su se dogodile 1.072 nesreće, od kojih su 102 bile sa smrtnim ishodom, što je dovelo do toga da je trend smrtnih slučajeva i dalje visok
- Pravna reforma još nije sprovedena i zemlja i dalje trpi posledice spore reforme
- Primena Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu je na niskom nivou i često je zanemarena od strane poslodavaca
- Veoma mali broj privrednih subjekata je ispunio obaveze koje proizilaze iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, uključujući procenu opasnosti na radu i obavezu opremanja osoblja zdravstvenim uverenjima
- Zemlja se i dalje suočava sa velikim brojem radnika koji su bez ugovora o radu kao i neispunjavanjem drugih obaveza od strane poslodavaca
- Inspekcija rada još nije uspela da postigne pune operativne kapacitete za ispunjavanje zakonske obaveze
- Rad Inspekcije rada i dalje predstavlja izazove, posebno u pogledu broja inspekcija
- Inspekcija rada nema spisak preduzeća „recidivista“ koje je ova institucija kažnjavala
- U metodologiji rada, Inspekcija rada nema strateško planiranje zasnovano na riziku u pogledu inspeksijskih nadzora koji se sprovode
- Inspekcija rada prilikom inspeksijskog nadzora nije podnosila krivične prijave protiv privrednih subjekata koji su činili zakonske prekršaje

- Novčano kažnjavanje privrednih subjekata od strane Inspekcije rada se sprovodi bez procedure kojom bi se utvrdilo računanje olakšavajućih ili otežavajućih okolnosti predmetnog slučaja
- Institucijama koje se bave pitanjima rada i dalje nedostaje komunikacija i one međusobno ne razmenjuju informacije
- Lekarski pregledi za radnike na nivou zemlje su malobrojni
- Pravosudne institucije i dalje imaju nizak nivo učinka u rešavanju sporova u radu
- Postupanje pravosudnih institucija se karakteriše brojnim kašnjenjima u rešavanju pitanja rada u krivičnom aspektu
- Sudovi u zemlji ozbiljno krše princip da se u predmetima o radu sudi sa prioriteto
- Samo 20% građanskih predmeta uspeo je da dobije konačan epilog na sudovima
- Pravosudne institucije, ne baveći se pitanjem rada krivično, nastavljaju da garantuju amnestiju za preduzeća koja ne poštuju pravila rada i pravila bezbednosti na radu
- Državno tužilaštvo ne uspeva da završi sve krivične predmete, dok u tužilaštvima poput onog u Mitrovici nema podignutih optužnica za pitanja rada
- Krivične istrage o nesrećama na radu su plitke, kasne i ne pružaju detaljne dokaze za argumentaciju slučajeve
- Sudovi su izrekli zanemarljive kazne privrednicima u slučajevima u kojima su prouzrokovane nezgode, te kazne nemaju pravne posledice po preduzeća jer su kazne često i uslovne
- Sud se pokazao veoma blag prema poslodavcima koji su ugrozili život i zdravlje radnika na radnom mestu
- Broj podignutih optužnica protiv prekršilaca propisa o zaštiti na radu beleži opadajući trend tokom 2021, 2022. i prvih 6 meseci 2023.
- Učinak sudova u rešavanju krivičnih predmeta je nizak jer sud rešava manje od 50% krivičnih predmeta

Metodologija

U ovom izveštaju su prikazani podaci iz neposrednog praćenja nesreća na radu i analiza dosijea arhiviranih u Inspekciji rada i sudovima u zemlji.

Za realizaciju ovog izveštaja BIRN je prikupio podatke kroz dubinske intervjuje i analizu statističkih podataka.

Glavni podaci izveštaja su izvedeni iz analize već završenih predmeta koji daju jasan pregled toka nesreća na radu.

BIRN je analizirao dosijee arhivirane u sudovima kako bi izveo podatke i pouke o tome gde su institucije pogrešile, od pokretanja slučaja u policiji i inspekciji, do okončanja postupka na sudu.

Slučajevi izabrani za istraživanje sudova na Kosovu su birani nasumično iz vremenskog konteksta tokom 2021, 2022. i prvih 6 meseci 2023. Dok slučajevi iz Inspekcije rada, takođe nasumično odabrani, obuhvataju period od 1. januara 2022. do 30. juna 2023. Od ovih predmeta analizirano je 6 drugostepenih odluka kojima su potvrđene prvostepene izrečene novčane kazne.

Broj istraženih spisa koji su obrađeni u sudu je sledeći:

Pored analize spisa, ovaj izveštaj predstavlja uporedne podatke iz statističkih izveštaja Inspekcije rada, Državnog tužilaštva i Sudskog saveta Kosova.

Statistička poređenja su podvrgnuta procesu kvalitativne analize iz koje su izvođeni zaključci o trendovima.

Pored statističkih podataka, BIRN je prikupljao podatke putem intervjuja i zahteva za pristup javnim dokumentima.

U izveštaju su predstavljeni i podaci iz anketa sa firmama koje su sertifikovane za vršenje provera bezbednosti na radu, kao i statistički podaci zdravstvenih ustanova.

1. Pravni izazovi regulisanja radnih odnosa

Osnova za regulisanje radnog odnosa na Kosovu je Zakon o radu. Uprkos stalnim kritikama i zahtevima za izmenama ovog zakona, kosovske institucije Kosova od 2010. nisu uspele da izmene ovaj zakon i da se pozabave problemima koje isti prouzrokuje na terenu.

Pravna zaštita radnika na radnom mestu počinje Ustavom koji sadrži norme koje zabranjuju prinudni rad i garantuju slobodan izbor profesije i radnog mesta.⁴

Zakonska infrastruktura ima za cilj da se bezbednost i zdravlje obrade u Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu⁵, koji obavezuje poslodavce da sprovedu konkretne mere bezbednosti radnika na radu⁵ bez ugrožavanja zdravlja i života. Međutim, podaci pokazuju da se ovaj zakon ne primenjuje na terenu, posebno u opasnom građevinskom sektoru. Pravni izazovi su nesumnjivo oni iz Zakona o radu.

Usvojen u decembru 2010, ovaj Zakon nije u potpunosti usklađen sa standardima Evropske unije. Vlada je u procesu reforme standarda ovog Zakona, koji je u izmeni i dopuni. Prema koncept dokumentu za regulisanje radnog odnosa, novi Zakon bi trebalo da se bavi organizacijom radnog vremena, podrškom mladima pri zapošljavanju, jednakim zaradama za žene i muškarce, zabranom diskriminacije prilikom zapošljavanja, zaštitom žena tokom trudnoće i dojenja, roditeljskim odmorom itd.

BIRN je ustanovio da problemi koji su aktuelni na tržištu rada nisu uopšte predviđeni važećim Zakonom o radu: „rad kod kuće, mobing⁶, agencije za privremeno zapošljavanje, zaštita radnika u slučajevima stečaja poslodavaca, informisanje i konsultovanje radnika, savetovanje radnika, zabrana konkurencije i dr“.⁷

Sadašnje zakonsko uređenje ne predviđa pokrivanje naknade za bolovanje po isteku 20 radnih dana, ni od strane poslodavca ni od Fonda zdravstvenog osiguranja⁸. BIRN je ustanovio da drugi zakoni, uključujući i Zakon o javnim nabavkama, ne predviđaju posebne sankcije ili uslove za preduzeća koja dobijaju novac iz javnih izvora da se striktno pridržavaju pravila o zdravlju i bezbednosti na radu. Kao rezultat toga, čak i radnici koji su plaćeni iz javnog novca su i dalje u opasnosti, uključujući i javna gradilišta koja nisu bezbedna za njih.

U krivičnom aspektu u Krivičnom zakoniku posebno poglavlje je posvećeno krivičnim delima izvršenim u toku radnog odnosa. Neisplata zarade, pravo na odmor i druga prava koja pripadaju radniku na radnom mestu, kažnjavaju se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine ako se ne poštuju. Međutim, ako je nekome uskraćeno ili ograničeno pravo na zapošljavanje ili iste uslove, kazna je do 2 godine zatvora ili novčana kazna.

Zakonik propisuje i visoke kazne kada su životi i zdravlje radnika ugroženi na radnom mestu usled teških telesnih povreda. Maksimalna kazna za poslodavce je 10 godina zatvora, osim ako je povreda prouzrokovana nehatom, onda je do 5 godina zatvora. Međutim, kada je ishod slučaj smrt osobe, maksimalna kazna je 12 godina.

BIRN je otkrio da ne postoje zakonske obaveze institucija zemlje da se međusobno obaveštavaju o krivičnim delima otkrivenim na radnim mestima.

BIRN je uvideo da se u pravosudnom sistemu radni predmeti smatraju prioritetom, ali podaci pokazuju da su sudovi zanemarili ovaj prioritet, ostavljajući građane da godinama čekaju na rešenje.

⁴ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 28 dhe 49.

⁵ Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, ZAKON BR. 04/L-161 usvojen u junu 2013

⁶ Mobing – kontinuirano ismevanje i ponižavanje na radnom mestu, davanje ponižavajućih obaveza i/ili stalno vikanje i vredanje, čime se direktno narušava dostojanstvo radnika.

⁷ Drafti Fillestar i Koncept-Dokumentit për Rregullimin e Marrëdhënies së Punës, 2018

⁸ Početni nacrt koncept dokumenta za uređenje radnog odnosa, 2018

Analiza ovih podataka pokazuje da Inspekcija rada uspeva da poseti oko 10% preduzeća koja obavljaju delatnost na Kosovu.

BIRN je u 2022. ustanovio da Inspekcija rada tužilaštvu i policiji nije slala slučajeve u kojima su inspektori tokom inspeksijskog nadzora naišli na krivična dela.¹² BIRN je konstatovao da se praksa Inspekcije rada nije promenila ni tokom 2023. jer su nastavili samo sa kažnjavanjem preduzeća koja ne poštuju zakon, iako u nekim slučajevima prekršaji mogu biti i krivični prekršaji. Pored toga, podaci iz intervjua sa službenicima Inspekcije pokazuju da su inspeksijski nadzori vršeni u slobodnim kontrolama bez sprovođenja strateškog plana zasnovanog na riziku.

Planiranje inspekcija zasnovano na riziku je mehanizam koji koriste institucije kao što su Poreska uprava Kosova i Carina Kosova, u kojima se kontrola poslovanja vrši dobijanjem preliminarnih informacija i analizom podataka o preduzeću.

Istraživanje BIRN-a pokazuje da se inspektori trenutno suočavaju sa nedostatkom vozila i adekvatnog prostora za rad.¹³

Zapošljavanje osoblja i unutrašnja reforma u inspekciji su takode prioriteta u strategiji Inspekcije rada. Tu se spominju ciljevi kao što su: reforma strukture Inspekcije rada, stvaranje informacionog sistema, planiranje inspekcija rada zasnovano na činjenicama, podizanje kapaciteta inspektora, podizanje svesti i unapređenje komunikacije unutar Inspekcije rada, uključujući ovde i poboljšanje fizičke infrastrukture ovog organa.

Međutim, podaci BIRN-a pokazuju da neke od ovih reformi još nisu sprovedene zbog nedostatka podrške.

Prvi izazov sa kojim se Inspekcija suočila je zapošljavanje osoblja. Podaci pokazuju da Inspekcija nastavlja da radi sa kapacitetima koje ima.

Od 2022. Inspekcija je regrutovala 38 novih inspektora, povećavajući broj inspektora na 60.

Podaci Inspekcije rada pokazuju da zapošljavanje u Inspekciji nije ravnopravno u rodnom aspektu jer je u ovoj instituciji zaposleno više muškaraca nego žena.

Čak je i geografska raspodela inspektora problematična. Na mapi raspodele može se videti da velike opštine kao što je Prizren, na primer, imaju manji broj inspektora, za razliku od manjih opština kao što su Gnjilane i Mitrovica.

Podaci pokazuju da je u 2023. broj inspektora povećan na 60 inspektora, sa 37, koliko ih je bilo u 2022. Povećanje broja inspektora trebalo bi da se odrazi i na broj inspekcija, a samim tim i na poboljšanje opšte situacije na terenu.

Pored broja inspektora, kadrovske kapacitete Inspekcije dovodi u pitanje i nedostatak stručnosti u pojedinim oblastima. U strateškim dokumentima Inspekcija navodi da joj nedostaju tehnički stručnjaci obučeni za sprovođenje uviđaja nezgoda i detaljnih inspekcija u posebnim slučajevima.¹⁴

¹² https://birn.eu.com/ep-content/uploads/2023/01/Raportj_ALB-BIRN-Kosovo-1.pdf

¹³ Razgovor sa zamenikom glavnog inspektora za radne odnose g. Murat Vokshi, 05.10.2023

¹⁴ Razvojna strategija Inspekcije 2023-2027, str. 9

Građanska odeljenja opštih odeljenja osnovnih sudova u zemlji nemaju posebno sudije koje se bave isključivo sporovima o radu.⁹

Prema Konceptu Ministarstva pravde, koji je Vlada odobrila u avgustu ove godine, kao jedna od podopcija za sporove o radu je predviđeno osnivanje posebnog Suda za rad.

Ovaj sud bi bio osnovan novim zakonom, sa sedištem u Prištini, i funkcionisao bi na dva nivoa i rešavao bi sve radne sporove, bez obzira na status poslodavca, bilo u javnom ili privatnom sektoru.

Na taj način bi Sud o radnu imao posebno odeljenje za sporove o bezbednosti i zdravlju na radu. Stepenost ovog suda bi obuhvatala ovlašćenja građanskih odeljenja osnovnih sudova i Apelacionog suda.

Zakonske inicijative su u početnim fazama i njihova implementacija zahteva promene na terenu, uključujući posebne propise i procedure.

1. Ograni eni kapaciteti Inspekcije rada

Inspekcija rada je jedina institucija zadužena za kontrolu sprovođenja propisa iz oblasti radnih odnosa, kao i bezbednosti i zdravlja na radu.¹⁰

Kosovo ima preko 400.000 zaposlenih u preko 85.000 aktivnih preduzeća. Nadzor nad sprovođenjem Zakona u celoj ovoj oblasti poveren je samo 82 radnika Inspekcije rada.

Uloga Inspekcije rada je samo „nadzor nad sprovođenjem pravila Zakona o radu i Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu“.¹¹

Statistički podaci pokazuju da su u 2023. godini inspeksijski trendovi povećani u odnosu na 2022.

	Ukupno inspekcija
2021	3,022
2022	6,316
Januar – oktobar 2023	6,347

⁹ Koncept-Dokumenti për Gjykatën Administrative dhe të Punës, fq. 23, Ministria e Drejtësisë, gusht 2023

¹⁰ https://ip.rks-gov.net/?page_id=2556

¹¹ Aktgjykimi i Gjykatës Kushtetuese, KO27/21, fq. 19.

3. Donošenje odluka i žalbe u Inspekciji rada

BIRN je 2022. objavio [Izveštaj koji se bavi načinom donošenja odluka i kažnjavanjem Inspekcije rada u slučajevima povreda prava radnika. U ovom izveštaju BIRN je utvrdio da je veliki broj prvostepenih predmeta odbačen ili odbijen od strane drugostepene inspekcije rada.](#)

Nalaz izveštaja je pokazao da su u 2021. u drugom stepenu izjavljene 1.633 žalbe stranaka na prvostepena rešenja, od kojih su 83 žalbe odbijene kao neosnovane, usvojeno je 798 žalbi i 161 predmet je vraćen na ponovno razmatranje prvostepenom organu.¹⁵

Prema podacima Inspekcije rada, broj primljenih žalbi na drugom nivou za period januar-jun 2023. je 217 žalbi. Od toga je 203 odbijeno, a 14 vraćeno na prvostepeno razmatranje.

U izveštaju za 2022. BIRN je takođe pronašao kašnjenja u rešavanju slučajeva. Veliki deo predmeta nije rešen u roku od 30 dana, kao što je propisano Zakonom o upravnom postupku. Analizirajući slučajeve iz 2023, BIRN primećuje da Inspekcija rada i dalje ima problema sa poštovanjem rokova.

3.1 Analiza predmeta koje vodi Inspekcija rada

BIRN je analizirao 6 slučajeva nesreća na radu, ali i slučajeva povrede radnih odnosa, koje je vodio drugi stepen u ovoj ustanovi. Podaci pokazuju da su izrečene kazne subjektima povećane, dok su subjekti bili i recidivi kršenja zakona.

Slučaj I

Prvi slučaj koji je BIRN analizirao je slučaj smrti jednog radnika u regionu Mitrovice. Tokom analize slučaja, BIRN je analizirao način na koji je poslodavac kažnjen od strane Inspekcije rada za prekršaje koje je počinio.

Kritični događaj

04.11.2022

Posledica: Smrt

Pad na glavu lanca dizalice koja je nosila beton

¹⁵ Godišnji izveštaj Inspekcije rada za 2021. <https://ip.rks-gov.net/wp-content/uploads/RAPORTI-VJETOR-2021.pdf>

Utvrđeni prekršaji i izrečena novčana kazna za svaki prekršaj	Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu - povrede Član 6 - 3,000 evra Član 7 - 3,500 evra Član 13 - 3,000 evra Član 14 - 3,000 evra Član 16 - 2,500 evra Član 20. st.1.2 - 3,000 evra Član 22. st. 2 - 2,000 evra
Ukupno novčana kazna	20,000 evra
Propisana novčana kazna prema Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu za svaku tačku koju je konstatovala Inspekcija rada	Povreda člana 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 10 hiljada evra) Povreda člana 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 35 hiljada evra) Povreda člana 13. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 35 hiljada evra) Povreda člana 14. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 25 hiljada evra) Povreda člana 16. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 25 hiljada evra) Povreda člana 20. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 20 hiljada evra) Povreda člana 22. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 20 hiljada evra)
Žalba poslodavca na novčanu kaznu	Rešenje drugostepenog organa Inspekcije rada
22.03.2023	31.05.2023.

Analiza ovog slučaja pokazuje da radnik koji je preminuo na radnom mestu nije prošao obuku iz oblasti zaštite na radu, nije prošao obuku za poslove koje je obavljao i nije imao lekarsko uverenje. Poslodavac nije održavao alate za rad i nije proveravao da li su u ispravnom stanju. Poslodavac nije imao dokument o proceni rizika, dok radnik nije imao kacigu na glavi niti radnu uniformu. *U poslednjih 5 godina kod ovog poslodavca su se dogodile 3 nezgode sa smrtnim ishodom.

U dosijeu se konstatuje da je protiv subjekta u svakoj od tačaka preduzeće kažnjeno iznad minimalnih novčanih kazni predviđenih Uputstvom inspekcije. Ovu novčanu kaznu od ukupno 20.000 evra je potvrdio drugi stepen, skoro dva meseca nakon žalbe kažnjelog subjekta.

Slučaj 2

Drugi slučaj koji je BIRN analizirao je slučaj nesreće na radnom mestu u kojoj je radnik slomio nogu. BIRN je analizirao način na koji je poslodavac kažnjen za prekršaje koje je počinio.

Datum inspekcije	03.03.2022.
Prekršaji koje je konstatovala Inspekcija rada	1.Član 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu 2.Član 10. Zakona o radu
Ukupno novčana kazna	1.200€
Novčana kazna predviđena prema administrativnom uputstvu za određivanje novčanih kazni	Povreda člana 10. Zakona o radu (100 do 6 hiljada evra) Povreda člana 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 10 hiljada evra)
Žalba poslodavca na novčanu kaznu	Rešenje drugostepenog organa Inspekcije rada
Iz spisa je vidljivo da je žalba podneta u zakonskom roku	17.10.2022

U ovom predmetu poslodavac je prekršio odredbe koje se odnose na ugovor o radu i opšte obaveze bezbednosti i zdravlja na radu.

Inspekcija rada je izrekla kazne iznad minimuma predviđenog administrativnim uputstvom.

Slučaj 3

Treći slučaj kojim se bavio drugostepeni organ tiče se subjekta koji je ugrozio pravila bezbednosti i zdravlja na radu u regionu Mališeva. Inspekcija rada je obustavila rad ovog subjekta zbog opasnosti po radnike na radnom mestu. Odluka je potvrđena i od strane komisije drugog stepena.

Datum inspekcije nesreće	26.03.2022
Prekršaji koje je konstatovala Inspekcija rada	1.Član 14. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu 2.Član 23. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu
Izrečena mera	Privremeno obustavljanje radova
Novčana kazna predviđena Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu	Ugrožavanje Povreda člana 14. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 25 hiljada evra)
Žalba poslodavca na novčanu kaznu	Rešenje drugostepenog organa Inspekcije rada
Iz spisa je vidljivo da je žalba podneta u zakonskom roku	21.11.2022

Kod ovog pravnog lica Inspekcija rada je privremeno obustavila radove jer poslodavac nije imao ličnu zaštitnu opremu, nije bilo procene rizika i obuke radnika. Nema podataka o tome da li je subjektu izrečena neka druga mera osim privremene obustave radova.

Slučaj 4

U sledećem pravnom licu poslodavac je zaposlio 15 radnica koje nisu državljanke Kosova i za njih nije primenjivan ni Zakon o strancima ni Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu.

Datum inspekcije	15.06.2022.
Konstatovani prekršaji	1.Član 13 tačka 1 i 1.6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu Članovi 67. i 47. Zakona o strancima
Ukupno novčana kazna	10.000€
Novčana kazna predviđena prema administrativnom uputstvu za određivanje novčanih kazni	Povreda člana 13. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 35 hiljada evra)
Žalba poslodavca na novčanu kaznu	Rešenje drugostepenog organa Inspekcije rada
N/A	20.02.2023

Pored zapošljavanja stranih radnica koje nisu imale boravišnu dozvolu kao uslov za rad na Kosovu, ovaj poslodavac nije izvršio ni lekarski pregled za posao koji su obavljale.

Slučaj 5

U petom slučaju, BIRN je analizirao nesreću na radu koja se dogodila u februaru 2023. u regionu Uroševca. Poslodavac je prekršio Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu pri čemu je izrečenu kaznu od 1 hiljade i 99 evra potvrdila i drugostepena komisija Inspekcije.

Datum inspekcije nesreće	25.02.2023.
Konstatovani prekršaji	1. Član 11. Zakona o radu 2. Član 22. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu 3. Član 20. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu 4. Član 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu

Datum inspekcije nesreće	1 hiljada i 900 evra
Novčana kazna predviđena prema administrativnom uputstvu za određivanje novčanih kazni	Povreda člana 11. Zakona o radu (100 do 6 hiljada evra) Povreda člana 22. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 20 hiljada evra) Povreda člana 20. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 20 hiljada evra) Povreda člana 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu (500 do 10 hiljada evra)
Žalba poslodavca na novčanu kaznu	Rešenje drugostepenog organa Inspekcije rada
19.05.2023.	27.09.2023.

U slučaju V, inspeksijski nadzor od strane Inspekcije rada je bio vanrednog karaktera - slučaj nesreće. Inspektori su izrekli novčanu kaznu u iznosu od 1.900 evra nakon što su utvrdili povrede ugovora o radu i pravila iz odredbe o bezbednosti i zdravlju na radu. Poslodavac nije preduzeo mere da obezbedi sigurno radno mesto.

1. Za povredu ugovora o radu, prema administrativnom uputstvu, Inspekcija je izrekla minimalnu kaznu (100 evra) predviđenu administrativnim uputstvom 07/2012.

2. Za povredu Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, Inspekcija je u ovom slučaju za 1 prekršaj kaznila minimalno (500 evra), a u 2 slučaja prekoračila minimum izričući novčane kazne od 600 i 700 evra.

Slučaj 6

U poslednjem slučaju, BIRN je analizirao nesreću na radnom mestu u regionu Srbice, u kojoj je jedan radnik zadobio telesne povrede. U ovom slučaju, poslodavac je predstavio potvrdu o obuci radnika dan nakon što se dogodila nesreća.

Datum inspekcije	06.04.2022
Konstatovani prekršaji	1. Član 20. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu 2. Član 23. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu
Ukupno novčana kazna	2,000 euro
Novčana kazna predviđena prema administrativnom uputstvu za određivanje novčanih kazni	Povreda člana 20. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu - 500 do 20 hiljada evra Povreda člana 23. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu - 500 do 20 hiljada evra
Žalba poslodavca na novčanu kaznu	Rešenje drugostepenog organa Inspekcije rada
07.06.2022	09.12.2022

Inspektori rada su izrekli novčane kaznene iznad minimalne granice (500 evra), izričući kazne od 1.000 evra za nepostojanje prethodne obuke povređenog radnika i neprijavlivanje nezgode koja se dogodila.

Prema Zakonu o inspekciji rada 2002/9, protiv rešenja inspektora rada o kaznenoj meri može se izjaviti žalba u roku od 8 dana od dana donošenja rešenja, koja se podnosi drugom stepenu. U međuvremenu, organ Inspekcije rada je dužan da u roku od 60 dana odluči po žalbi izjavljenoj na rešenje inspektora rada.

Od 6 analiziranih rešenja Inspekcije rada, potonji je samo u 1 predmetu odlučio u zakonskom roku od 60 dana od dana izjavljivanja žalbe stranaka (kažnjenih subjekata).

U svim analiziranim rešenjima, donetim od strane drugog stepena ovog organa, žalbe subjekata su odbijene, a prvostepena rešenja potvrđena. U ovim slučajevima nije došlo do povećanja ili promene kazne.

Tokom analize uočeno je neujednačavanje izrečenih kazni za iste prekršaje poslodavaca. Podaci BIRN-a pokazuju da Inspekcija rada nema uputstva koja bi određivala način računanja i ocenjivanja prekršaja.

U nedostatku takvog dokumenta, Inspekcija rada izriče kazne bez jedinstvenog standarda. Takođe, analiza podataka pokazuje da drugostepena instanca, osim što služi kao potvrđilac odluka, nije preduzela korake na ujednačavanju kaznene politike smanjenjem ili povećanjem kazni za iste ili slične situacije.

4. Učinak pravosuđa u građanskim predmetima

Tokom izrade ovog izveštaja, BIRN je obradio statističke podatke o građanskim predmetima kako bi pružio jasan pregled broja predmeta koje sudovi imaju u svom radu i ozbiljnosti njihovog tretmana. Najdublja analiza urađena je na krivičnim predmetima, gde je, pored statističke analize, BIRN izvršio i reviziju predmeta koje su vodili sudovi kako bi izmerio učinak pravosudnih institucija u istrazi i suđenju nezgoda na radu.

4.1 Kašnjenja u rešavanju građanskih predmeta

Sporovi o radu se rešavaju u završnoj fazi na sudu. Prema zakonu, rešavanje sporova o radu je prioritet za sudove, ali podaci koje je obezbedio BIRN pokazuju da su sudovi potpuno ignorisali ovaj princip.

BIRN je od Sudskog saveta Kosova dobio podatke za 2022. o broju krivičnih i građanskih predmeta u registru kojim raspolaže ova institucija za ovu godinu.

Podaci pokazuju da su sudovi širom zemlje uspeli da reše samo 20% sporova o radu, dok je preostali deo ostao nerešen. U 2022. je u sudovima bilo ukupno 463 predmeta sporova o radu, od kojih je samo 88 predmeta rešeno u toku godine, dok je 375 predmeta ostalo nerešeno. Tabela predmeta pokazuje da u pojedinim sudovima nije rešeno ni 10% predmeta sporova o radu.

Sudovi	Broj građanskih predmeta (Povratak na radno mesto)	Rešeni predmeti	Nerešeni predmeti
Priština	268	47	221
Podujevo	8	1	7
Gračanica	5	1	4
Lipljan	15	2	13
Glogovac	10	1	9
Gnjilane	6	4	2
Kamenica	3	1	2
Vitina	3	0	3
Novo Brdo	3	2	1
Prizren	23	2	1
Suva Reka	5	4	1
Dragaš	2	1	1
Mitrovica	22	8	14
Leposavić	1	0	1
Vučitrn	1	0	1
Zubin Potok	1	0	1
Srbica	4	2	2
Đakovica	9	1	8
Mališevo	25	0	25
Orahovac	1	0	1
Peć	11	2	9
Istok	5	3	2
Klina	3	2	1
Dečane	2	0	2
Uroševac	24	3	21
Kačanik	1	0	1
Štrpce	2	1	1

Tabela 4.1.1. Postupanje u građanskim predmetima od strane sudova

4.2 Kašnjenja u rešavanju krivičnih predmeta

BIRN je od Sudskog saveta Kosova dobio podatke o krivičnim predmetima koje su 2022. vodili svi kosovski sudovi za krivično delo „Uništavanje, oštećenje ili uklanjanje zaštitne opreme i ugrožavanje bezbednosti na radnom mestu“. Na nivou zemlje ukupno je obrađeno 105 predmeta.

Čak i u krivičnoj obradi, učinak pravosudnog sistema nije adekvatan jer je manje od 50% predmeta završeno. Prema podacima, od ukupno 105 predmeta, samo 43 su rešena.

Pored slabog učinka u rešavanju predmeta, sudovi nisu izricali zatvorske kazne za počinioce navedenih krivičnih dela. Prema podacima, manje od 10% kazni su efektivne zatvorske kazne. Od 43 rešena predmeta izrečeno je 6 zatvorskih, 21 novčana kazna i 7 uslovnih osuda, dok su u 3 slučaja optuženi oslobođeni.

Sud (opšte odeljenje)	Broj predmeta	Rešenih	Nerešenih	Kazna
Priština	18	5	13	2 uslovne - 1 novčana kazna 1 novčana kazna i zatvor - 1 zatvor
Podujevo	4	3	1	2 novčane kazne 1 zatvor
Gračanica	1	0	1	/
Lipljan	3	2	1	1 uslovna osuda 1 novčana kazna
Glogovac	4	3	1	/
Gnjilane	8	5	3	1 kazna zatvora - 1 N/A 1 novčana kazna - 2 novčane i uslovne kazne
Kamenica	0	0	0	0
Vitina	3	1	2	1 novčana kazna
Novo Brdo	0	0	0	0
Prizren	14	4	10	2 novčane kazne 1 uslovna - 1 N/A
Suva Reka	1	0	1	/
Dragaš	1	1	0	1 je oslobođen kazne
Mitrovica	0	0	0	/
Leposavić	0	0	0	/
Vučitrn	2	1	1	1 kazna zatvora
Zubin Potok	0	0	0	/
Srbica	0	0	0	/
Đakovica	6	5	1	4 novčane kazne 1 uslovna
Mališevo	6	3	3	2 novčane kazne 1 zatvor
Orahovac	7	2	5	1 uslovna osuda 1 novčana kazna
Peć	8	2	6	1 oslobadajuća 1 N/A
Istok	3	1	2	1 novčana kazna 1 N/A
Klina	1	0	1	/
Dečane	3	2	1	1 novčana kazna 1 N/A
Uroševac	11	4	7	4 novčane kazne
Kačanik	5	1	4	N/A
Štrpce	0	0	0	/

Sud (oddeljenje za teška krivična dela)	Broj predmeta	Rešenih	Nerešenih	Kazna
Prishtinë	3	3	0	1 predmet – 4 osuđena, 2 zatvorom, 2 novčanom kaznom 1 predmet – 4 osuđena na kaznu zatvora 1 predmet – 1 zatvor i 1 novčana kazna
Gjilan	1	1	0	Novčana kazna

U Odeljenju za teška krivična dela završena su 4 predmeta, od kojih je 10 lica osuđeno. Prema podacima Sudskog saveta Kosova, ovo odeljenje je izreklo 7 kazni zatvorom i 3 novčane kazne.

4.3 Učinak pravosuđa u rešavanju predmeta

Za 2021. i 2022, kao i za period januar-jun 2023, broj primljenih krivičnih prijava u osnovnim tužilaštvima na nivou zemlje je 237. Od ovog broja, 25% predmeta je zatvoreno zbog nedostatka dokaza, dok je u samo 131 predmeta podignuta optužnica.

Prema gorenavedenim podacima, postoji trend povećanja primljenih krivičnih prijava tokom 2021, 2022. i 2023.

Broj podignutih optužnica u 2021. na nivou zemlje je 53, u 2022. je 46, a za period januar - jun 2023. je 32. Ali, prema ovim podacima, za razliku od sve većeg trenda prihvatanja krivičnih prijava od strane osnovnih tužilaštava u zemlji, trend je opadajući kada je u pitanju podizanje optužnica za ove krivične prijave tokom poslednje tri godine.

Osnovno tužilaštvo u Mitrovici u periodu (2021, 2022, januar - jun 2023) nije podiglo nijednu optužnicu.

Region sa najvećim brojem primljenih krivičnih prijava za 2021, 2022. i 6 meseci 2023. je Priština sa ukupno 66 prijava, od kojih su u 39 podignute optužnice.

Peć	Vremenski period	Primljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
	2021	1	1	0	0	0
	2022	7	3	0	2	2
	6-mesečje 2023	5	0	0	3	2

Priština	Vremenski period	Primljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
	2021	21	2	3	16	0
	2022	21	0	1	12	0
	6-mesečje 2023	24	1	1	11	0

Gnjilane	Vremenski period	Priljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
	2021	5	0	0	5	0
	2022	5	0	2	3	0
	6-mesečje 2023	8	0	3	4	1

Uroševac	Vremenski period	Priljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
	2021	15	2	2	13	0
	2022	13	5	1	7	0
	6-mesečje 2023	12	2	3	8	0

Uroševac	Vremenski period	Priljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
	2021	10	0	1	9	0
	2022	14	1	1	10	2
	6-mesečje 2023	8	2	0	3	3

Mitrovica	Vremenski period	Priljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
		11	7	0	13	4

Đakovica	Vremenski period	Priljene krivične prijave	Odbačene	Obustava istrage	Podignute optužnice	U istražnom postupku
	2021	16	4	2	10	0
	2022	27	13	0	12	0
	6-mesečje 2023	14	10	0	4	0

Tabela 4.3. Tok krivičnih prijava u Državnom tužilaštvu

4.3.1 Obrada predmeta u regionu Đakovice

Podaci iz analize predmeta u Đakovici pokazuju da krivične prijave u dva slučaja nisu podnete na vreme, dok je istražni proces u nekim predmetima počeo sa zakašnjenjem koje je trajalo i do godinu dana.

Osnovno tužilaštvo Đakovica	Predmet 1	Predmet 2	Predmet 3	Predmet 4	Predmet 5
Datum nesreće	31.05.2020	9.11.2022	22.11.2019	03.10.2020	02.04.2020
Policija Tužilaštvo	Svedoci - Uviđaj na licu mestu - Forenzika - Veštačenje sudske medicine				
Pravovremena krivična prijava	NE	DA	NE	DA	DA
Početak istrage	19.10.2020	21.01.2023	18.06.2020	U roku od mesec dana	04.11.2020
Optužnica	04.11.2020	20.04.2023	18.09.2020	16.10.2020	16.11.2020
Krivično delo	Član 358. st. 5, 3 i 2	Član 358. st. 5, 3 i 2	Član 358. st. 5, 3 i 2	Član 358. st. 5, 3 i 2	Član 358. st. 5, 3 i 2
Zaprećena kazna	Do 5 godina	Do 5 godina	Do 5 godina	Do 5 godina	Do 5 godina
Izrečena kazna	12.3.2021. 10 meseci uslovnog zatvora	08.06.2023. 180 dana. zatvora zamenjeno nov. kaznom 2.500	24.02.2021. 8 meseci uslovna osuda	12.3.2021 7 meseci uslovna osuda	20.04.21 180 dana zatvora zamenjeno nov. kaznom 3.000 evra
Olakšavajuće okolnosti	3	3	2	2	3
Otežavajuće okolnosti	2	Nisu ustanovljene	Nisu ustanovljene	2	1
Inspektorati	500 evra novčana kazna	900 evra	N/A	N/A	500 evra novčana kazna

Tabela 4.3.1. Obrada predmeta u regionu Đakovice

Prema podacima, samo u jednom slučaju je rešenje o pokretanju istrage doneto u roku od mesec dana, dok je u ostalim slučajevima kašnjenje u pokretanju istrage bilo od 4 meseca do 1 godine. U situacijama kada tužilaštvo kasni sa pokretanjem istrage, važni dokazi mogu da nestanu ili svedoci da promene svoje iskaze. U istraživanim slučajevima kazne su niske i ne poklapaju se sa stanjem iznetim u optužnici.

U 2 slučaja u Đakovici, radnici su tražili odštetu za povrede i pridružili se krivičnom gonjenju poslodavaca.

U istraživanju ovih slučajeva koje je obrađivao sud, u kojima su poslodavci kažnjeni u slučajevima nesreća i povreda na radu, 3 kazne su bile uslovnog zatvora, a u ostale 2 kazna je zamenjena novčanom kaznom.

Ono što je prevladavalo tokom istraživanja je da niko od poslodavaca nije priznao krivično delo u fazi istrage od strane policije ili kada su bili saslušani od strane tužioca. Ali situacija se promenila na sudu. Tu poslodavci izjavljuju da se osećaju krivim i da se izvinjavaju za radnje koje (nisu) preduzeli.

Što se tiče istražnih radnji policije, pozvani su svedoci, uključujući i inspektora rada, članovi porodice i veštaci sudske medicine kako bi konstatovali teške telesne povrede koje su radnici zadobili na svom radnom mestu.

Kao prvi svedoci pozvani i intervjuisani su kolege sa posla, koji su opisali trenutke kada su videli nesreću ili čuli vriske svojih kolega na mestu događaja. Čak je i forenzička jedinica u svim slučajevima izašla na lice mesta i pronašla dokaze kao što su mrlje od krvi.

4.3.2 Obrada predmeta u regionu Uroševca

Nalazi predmeta u Uroševcu pokazuju da su krivične prijave policije kasno poslate Državnom tužilaštvu.

Ni u jednom predmetu istraga Tužilaštva nije započela odmah nakon događaja, već sa ozbiljnim zakašnjenjem do godinu dana nakon incidenta.

Osnovni sud u Uroševcu	Predmet 1	Predmet 2	Predmet 3	Predmet 4
Datum nesreće	09.12.2020	04.10.2021	22.11.2020	03.10.2020
Policija Tužilaštvo	Svedoci - Uviđaj na licu mestu Forenzika - Veštačenje sudske medicine			
Da li je krivična prijava podneta na vreme?	NE	NE	NE	NE
Početak istrage	01.04.2021	06.09.2022	Februar 2021	Mart 2021
Optužnica	22.04.2021	21.09.2022	04.03.2021	13.04.2022
Ročište	21.09.2021	08.03.2023	19.05.2021	18.05.2021
Izrečena kazna	Kazna zatvora 6 meseci (zamenjena nov. kaznom od 800 evra)	31.03.2023. Novčana kazna 2000 evra	Kazna zatvorom 3 meseca, zamenjena nov. kaznom od 1.000 evra	Kazna zatvora 4 meseca, zamenjena nov. kaznom od 1,500 evra
Olakšavajuće okolnosti:	3	3	4	4
Otežavajuće okolnosti	2	2	2	3
Inspekcija	N/A	N/A	N/A	N/A

Tabela 4.3.2. Obrada predmeta u regionu Uroševca

Iako četiri povredena radnika u Uroševcu nisu imala ugovore o radu, poslodavci su se izvukli samo sa novčanim kaznama.

Optužnice koje su podignute u Uroševcu su brze i, prema podacima, tužiocima su ih podigli za manje od mesec dana sprovedene istrage.

Svi slučajevi u Uroševcu okončani su novčanim i uslovnim kaznama, iako je za njihova dela zaprečena kazna do 10 godina.

Od predmeta analiziranih u Sudu u Uroševcu, u 3 predmeta kazna zatvora je zamenjena novčanom kaznom, dok je 1 kazna bila novčana kazna u iznosu od 2 hiljade evra.

U slučaju kada je Sud proglasio kaznu zatvora u trajanju od 3 meseca i istu kaznu zamenio novčanom kaznom, kao olakšavajuću okolnost Sud je uzeo činjenicu da izvršilac krivičnog dela nije bio u braku. „Neoženjen“ se ne pojavljuje kao olakšavajuća okolnost u slučaju ublažavanja kazne, čak ni u Uputstvima za kaznenu politiku.¹⁶

U jednom predmetu poslodavac je sa radnikom sklopio vansudski sporazum sa odštetom od 5.000 evra, što je Sud pri izricanju kazne uzeo kao olakšavajuću okolnost.

U svim predmetima Inspekcija je konstatovala povrede, ali u spisima nema dokaza o izrečenoj novčanoj kazni.

4.3.3 Obrada predmeta u regionu Prizrena

Predmeti koje je obradio ovaj sud ističu se po kašnjenjima Tužilaštva, počev od nastanka kritičnih događaja do podizanja optužnice. Dok je policija u samo dva slučaja podnela krivične prijave Tužilaštvu.

Osnovni sud u Prizrenu	Predmet 1	Predmet 2	Predmet 3	Predmet 4	Predmet 5
Kritični događaj	18.06.2022	17.09.2020	25.11.2020	19.08.2019	10.10.2022
Policija/ Tužilaštvo	Svedoci - Uviđaj na licu mestu Forenzika - Veštačenje sudske medicine				
Da li je krivična prijava podneta na vreme?	DA	NE	NE	NE	DA
Početak istrage	04.08.2022	11.02.2021	01.03.2021	14.02.2020	27.12.2022
Optužnica	30.08.2022	17.03.2021	02.04.2021	26.02.2020	24.01.2023
Krivično delo	Član 358. st. 2. i 3	Član 358. st. 5, 3 i 2	Član 358. st. 5 i 2	Član 358. st. 5 i 2	Član 358. st. 5, 3 i 2
Zaprečena kazna	Do 3 godina	Do 5 godina	Do 5 godina	Do 5 godina	Do 5 godina
Izrečena kazna	05.12.22 Uslovna kazna 1 godina zatvora (2 verifikacije)	03.02.23 Kazna zatvora 1 godina efektivno	11.06.22 Novčana kazna od 1,500 evra	30.7.21 2,000 evra 2.6 meseca zatvora (zamenjeno nov. kaznom od 1,300 evra)	20.3.23 Novčana kazna 460 evra
Olakšavajuće okolnosti	3	2	4	Sporazum o priznanju krivice	6
Otežavajuće okolnosti	Nisu ustanovljene	4	1	Sporazum o priznanju krivice	1
Inspekcija	500	/	/	500	1200

Tabela 4.3.3. Obrada predmeta u regionu Prizrena

¹⁶ https://supreme.givqesori-rks.org/ep-content/uploads/legalOpinions/Udhezues%20per%20Politiken%20ndeshkimore_Shkurt%202018.pdf

Od 5 analiziranih predmeta koje je vodio Osnovni sud u Prizrenu, 1 predmet je na ponovljenom suđenju, u kome je izrečena efektivna kazna zatvora od 1 godine, a zato što je Apelacioni sud vratio ovaj predmet usvajanjem žalbe osuđenog lica.

Od 5 sudskih predmeta, samo u jednom predmetu radnik se pridružio krivičnom gonjenju i tražio odštetu za dobijene povrede.

Osnovni sud u Prizrenu je izrekao najnižu kaznu od svih ostalih sudova, uzimajući u obzir ukupno 6 olakšavajućih i samo 1 otežavajuću okolnost.

U jednom predmetu u kojem je radnik zadobio teške telesne povrede (otkinuo palac desne ruke) na radnom mestu, Sud nije ustanovio otežavajuće okolnosti.

U sudskom postupku, tužilaštvo je uložilo prigovor na priznanje krivice od strane optuženog jer priznanje krivice nije bilo prilagođeno činjeničnom stanju opisanom u optužnici.

Priznanje krivice u ovom predmetu nije usvojio ni Sud sve dok Tužilaštvo nije promenilo izreku optužnice.

Sud je u svim predmetima uzeo u obzir lične okolnosti optuženih kao olakšavajuće okolnosti, uključujući i činjenicu da su roditelji, priznanje krivice, brigu koju su iskazali u pogledu oporavka unesrećenih i njihovo korektno ponašanje na sudu.

U jednom predmetu, optuženi poslodavac je rekao Sudu da nije znao da radnici treba da budu opremljeni zdravstvenim uverenjima. U drugom predmetu, Tužilaštvo je postiglo sporazum sa optuženim o priznanju krivice, ovaj sporazum je Sud prihvatio 10 dana nakon početka istrage i 2 dana nakon podizanja optužnice.

4.3.4 Obrada predmeta u regionu Gnjilana

Smatra se da je odugovlačenje sudskih procesa česta pojava. Na osnovu ovoga, u Osnovnom sudu u Gnjilanu, jedan predmet se odugovlači već 2 godine, suprotno Zakoniku o krivičnom postupku koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, na osnovu kojeg ročište ne može da traje duže od 90 dana. U spisima navedenog predmeta nema dokaza da je sudija doneo rešenje o nastavku sudske ročišta u skladu sa članom 314. ovog Zakonika.

Osnovni sud u Gnjilanu	Predmet 1	Predmet 2	Predmet 3
Datum nesreće	26.12.2016	20.11.2018	09.05.2015
Policija/ Tužilaštvo	Svedoci - Uviđaj na licu mestu Forenzika - Veštačenje sudske medicine		
Početak istrage	NE	NE	NE
Optužnica	10.03.2017	N/A	10.02.2017
Optužnica	28.04.2017	13.02.2019	19.04.2017
Krivično delo	Član 367. st. 5 i 3	Član 367 st. 2	Član 367 st. 2, 5 i 3
Zaprećena kazna	Do 5 godina	6 meseci 5 godina	Do 5 godina
Izrečena kazna	12.2.20. Novčana kazna 600 evra	14.1.21. Novčana kazna 3,000 evra	20.3.23. Novčana kazna 460 evra
Olakšavajuće okolnosti:	1	7	2
Otežavajuće okolnosti	2	1	3
Inspekcija	N/A	Konstatovani prekršaji	Konstatovani prekršaji

Tabela 4.3.4. Obrada predmeta u regionu Gnjilana

Od 3 analizirana spisa u Osnovnom sudu u Gnjilanu, na jedan slučaj izricanja novčane kazne uložena je žalba Tužilaštva, čija je žalba odbijena i novčana kazna potvrđena.

Ni u jednom od ovih obrađenih slučajeva krivične prijave nisu podignute i podnete na vreme.

U jednom predmetu ovaj Sud nije našao nijednu otežavajuću okolnost.

U 2 predmetu u regionu Gnjilana radnici su se pridružili krivičnom gonjenju i tražili odštetu.

Jedan predmet je prijavila supruga unesrećenog godinu dana kasnije, a posle 5 godina dobila je poslednju reč od suda.

Za jedan predmet u ovom sudu je održano 9 ročišta od avgusta 2018. do februara 2020.

4.3.5 Obrada predmeta u regionu Prištine

BIRN je analizirao 3 dosijea Osnovnog suda u Prištini u kojima su izrečene samo uslovne osude, a kazna zatvorom zamenjena novčanom kaznom za dvojicu optuženih.

Podaci pokazuju da je trajanje istraga u tužilaštvu veoma dugo i da se kasni sa podizanjem optužnica za nesreće na radu.

Osnovni sud u Prištini	Predmet 1	Predmet 2	Predmet 3
Kritični događaj	26.02.2021	23.12.2020	14.10.2022
Policija/ Tužilaštvo	Veštačenje sudske medicine		
Optužnica	14.02.2022	28.06.2021	02.11.2022
Krivično delo	Član 358 st. 2 i 4	Član 358 st. 2	Član 358. st. 5, 3 i 2
Zaprećena kazna	1 do 10 godina	6 meseci 5 godina	Do 5 godina
Izrečena kazna	19.12.2022 Uslovna kazna 1 godina	19.12.2022 Uslovna kazna 1 godina	23.12.2022 6 meseca zatvora zamenjeno nov kaznom od 2 hiljade evra
Olakšavajuće okolnosti:	4	5	4
Otežavajuće okolnosti	Nisu ustanovljene	2	2
Inspekcija	Konstatovani prekršaji	Konstatovani prekršaji	Konstatovani prekršaji

Tabela 4.3.5. Obrada predmeta u regionu Prištine

U jednom predmetu, Tužilaštvo je postiglo sporazum sa optuženim 9 meseci nakon podizanja optužnice. Sud nije našao nijednu otežavajuću okolnost u ovom predmetu.

U predmetima koje vodi ovaj sud, ima kašnjenja u održavanju ročišta od trenutka podizanja optužnice. U ovim predmetima nema dokaza da li su krivične prijave podignute i podnete na vreme jer su analizirane samo presude koje je doneo Sud.

Olakšavajuće okolnosti koje je ovaj sud uzeo u obzir su uglavnom priznanje krivice, lične okolnosti, obećanje da neće ponovo činiti krivično delo i pokajanje.

Otežavajuća okolnost obično je imala stepen opasnosti i stepen krivične odgovornosti.

4.3.6 Obrada predmeta u regionu Peći

U regionu Peći analizirano je 5 predmeta u kojima nije izrečena nijedna efektivna zatvorska kazna. Kazne u ovim predmetima su novčane kazne.

Osnovni sud u Peći	Predmet 1	Predmet 2	Predmet 3	Predmet 8	Predmet 9
Kritični događaj	14.03.22	26.11.19	02.06.20	10.06.21	28.08.20
Policija/ Tužilaštvo	Veštačenje sudske medicine - Fotografije sa lica mesta				
Optužnica	28.04.22	08.12.20	22.02.21	28.09.21	18.12.20
Krivično delo	Član 358 st. 5 i 2	Član 358 st. 5 i 2	Član 358 st. 3 i 5	Član 358 st. 2	Član 358 st. 5,3 i 1
Zaprečena kazna	Do 5 godina	Do 5 godina	Do 5 godina	6 meseci do 5 godina	Do 5 godina
Izrečena kazna	19.9.23 6 meseca zatvora zamenjeno sa 1,200 evra	25.5.23 Vlasnik 5,000 evra Odgovorno lice 2,500 evra	20.12.21 Pravno lice 1.000 evra Odgovorno lice 6 meseci zatvora zamenjeno sa 500 evra	01.6.23. 1. 6 meseci zatvora zamenjeno sa 600 evra novčane kazne 2. 6 meseci zamenjeno sa 600 evra novčane kazne	29.1.21. Uslovna kazna 6 meseci
Olakšavajuće okolnosti:	2	4	4 za svakog	3 za svakog	5
Rrethanat rënduese	1	Nisu ustanovljene	Nisu ustanovljene	Nisu ustanovljene	3
Inspektorati	N/A	Konstatovani prekršaji	Konstatovani prekršaji	Konstatovani prekršaji	N/A

Tabela 4.3.6. Obrada predmeta u regionu Peći

U 3 od 5 predmeta, Sud nije našao otežavajuće okolnosti kada je razmatrao slučajeve nesreća na radu. Podaci pokazuju da je u ovim predmetima Inspekcija utvrdila kršenje odredbi Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, ali to nije uzeto kao otežavajuća okolnost.

U jednom predmetu, Sud je odlučio da zatvorsku kaznu zameni novčanom za vlasnika firme koja je potpuno zatvorena zbog visokih bezbednosnih rizika na radnom mestu.

Tužilaštvo u Peći je u ovim predmetima relativno brzo konkretizovalo istrage podizanjem brzih optužnica od trenutka kritičnih događaja.

4.3.7 Obrada predmeta u regionu Mitrovice

U regionu Mitrovice, analizirana su dva predmeta kojima se bavio Sud. U prvom predmetu sud se bavio recidivistom povrede zakona kojem je izrečena kazna zatvora. Sudski postupak u celini za ovaj predmet, od kritičnog događaja do druge reči suda, trajao je skoro 6 godina.

U dva analizirana predmeta, Sud je za optužene utvrdio otežavajuće okolnosti, ocenjujući krivičnu odgovornost i posledice teških telesnih povreda do gubitka ekstremiteta.

Osnovni sud u Mitrovici	Predmet 1	Predmet 2
Kritični događaj	22.09.14	22.05.14
Policija/ Tužilaštvo	Svedoci - Uvidaj na licu mestu Forenzika - Veštačenje sudske medicine	
Optužnica	20.12.2016	11.06.2020
Vepra penale	Neni 367 par.5 dhe 2	Neni 358 par. 5 dhe 2
Krivično delo	Član 367. stav 5 i 2	Član 358. st. 5 i 2
Izrečena kazna	10.10.2022 7 meseci efektivnog zatvora (ponovljeno suđenje)	18.8.2021 6 meseca zatvora, zamenjeno nov. kaznom od 3,600 evra
Olakšavajuće okolnosti	4	3
Otežavajuće okolnosti	3	2
Inspekcija	Konstatovano 7 prekršaja	Konstatovani prekršaji

Tabela 4.3.7. Obrada predmeta u regionu Mitrovice

Tužilaštvo je u oba analizirana predmeta tražilo od Suda da uzme u obzir olakšavajuće okolnosti za optužene.

U oba predmeta vlasnici preduzeća nisu preduzeli odgovarajuće mere za bezbednost i zdravlje na radu, dok su zvanični izveštaji o povredama bili priloženi dokazima koje je posedovalo tužilaštvo.

4.4 Opšti nalazi o sudskoj obradi

Od istraženih predmeta, od 32 izrečene kazne, samo 2 kazne su efektivne kazne zatvora. U 5 od ukupno 27 predmeta kažnjeni su vlasnik preduzeća i lice odgovorno za sigurnost.

Efektivne zatvorske kazne	2
Uslovne kazne	6
Kazna zatvora zamenjena nov anom kaznom	14
Nov ana kazna	10

Tabela 4.4.1. Broj i vrsta kazni koje su izrekli sudovi

- U 7 predmeta sudovi nisu utvrdili nikakve otežavajuće okolnosti
- Najniža novčana kazna koju je izrekao Sud je 460 evra, uz 1 otežavajuću okolnost - stepen povrede.
- Najviša novčana kazna bila je 3.600 evra, zamena kazne od 6 meseci zatvora
- Samo u jednom slučaju optuženi je bio u kućnom pritvoru do izricanja presude
- U 9 krivičnih predmeta kao dokaz Tužilaštva korišćen je izveštaj Inspekcije rada sa utvrđenim povredama bezbednosti i zdravlja na radu.
- U 7 krivičnih predmeta Inspekcija je izrekla kaznene mere - 1 obustava radova i 6 kaznenih novčanih kazni
- U 11 krivičnih predmeta nema podataka o izvršenoj inspekciji
- U svim krivičnim predmetima bilo je sudsko-medicinskog veštačenja za povrede radnika
- Od ukupno 31 predmeta, samo 7 oštećenih radnika podnelo je imovinskopravni zahtev za nadoknadu štete.

Prema Krivičnom zakoniku, pravne posledice kazne ne nastaju kada je počiniocu izrečena novčana kazna, uslovna osuda ili sudska opomena ili kada je počinilac oslobođen od kazne.

Olakšavajuće okolnosti koje je Sud uglavnom uzimao u obzir su: priznanje krivice, kajanje zbog izvršenja krivičnog dela, lične okolnosti optuženog (izdržavanje porodice, roditeljstvo i pokriveni medicinski troškovi za povredene radnike).

Dužina trajanja sudskog razmatranja je određena Zakonikom o krivičnom postupku. Sudsko razmatranje mora biti završeno u ovim vremenskim rokovima, odnosno 90 dana ako se razmatranje vodi pred sudijom pojedincem, dok se mora završiti u roku od 120 dana kada predmet vodi sudsko veće¹⁷. Sudsko razmatranje se može produžiti ako sud odlukom opravda nastavak tog sudskog razmatranja.

Prema Krivičnom zakoniku, član 131, Dejstvo zamene novčane kazne kaznom zatvora: „Osuđeno lice kome je novčana kazna zamenjena kaznom zatvora, tretira se kao lice na izdržavanju zatvorske kazne“.

¹⁷ Zakonik o krivičnom postupku 08/L-032, član 310

Probleme pravosudnog sistema u rešavanju pitanja o radu konstatuje i Ombudsman. Broj žalbi koje je ova institucija primila na povredu prava na rad i obavljanje profesije je sledeći:

Godina	Broj žalbi
2021	138
2022	128
2023 - (januar-oktobar)	207

Tabela 4.4.1. Broj i vrsta kazni koje su izrekli sudovi

Prema Ombudsmanu, utvrđene povrede u radnom odnosu su:

- > Nezakonit raskid radnog odnosa
- > Kršenje trajanja radnog vremena
- > Prekršaj u vezi sa nadoknadom prekovremenog rada
- > Uskraćivanja prava na godišnji odmor
- > Uskraćivanje prava na porodiljsko odsustvo
- > Uskraćivanje ostvarivanja prava na zaradu.

U pogledu sudske zaštite ovih prava, Institucija Ombudsmana je stalno skretala pažnju na **odugovlačenje sudskih postupaka**¹⁸

Što se tiče bezbednosti i zdravlja na radu, očekuje se da ova institucija uskoro izade sa izveštajem o ovom pitanju nakon sprovedenih istraga.

Ombudsman vodi grupu koja se zove radna grupa za rodno osetljive bezbednosne i zdravstvene standarde na radu i dostojanstven rad, uključujući porodiljsko odsustvo, diskriminaciju i uslove rada za žene i muškarce.

5. Nedostaci u proceni rizika i zdravstvenim kontrolama

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu je predvideo niz obaveza za poslodavce kako bi se garantovala bezbednost radnika na radnom mestu.

Sigurnost na radnom mestu, obuka radnika za zaštitu na radu, postavljanje znakova, opremanje kutijama prve pomoći, opremanje radnika, zaštita od požara i dr. su neki od elemenata predviđenih ovim Zakonom, Zakonom za koji je sistematski utvrđeno da ga preduzeća ne sprovode.

Prema podacima Inspekcije rada za 2017, na Kosovu je bilo 16 licenciranih kompanija u zemlji koje nude obuku za bezbednost i zdravlje na radu.¹⁹

BIRN je zatražio ažurirani spisak sa ovim podacima od Ministarstva rada i socijalne zaštite, ali nije dobio odgovor. Nedostaju odgovori i u vezi broja i naziva preduzeća koja su ispunila obavezu procene rizika i bezbednosti na radu.

Procena rizika na radu je proces koji sprovode stručnjaci i nakon procesa kontrole se reguliše bezbednost i radno okruženje.

¹⁸ Odgovor koji je dobijen od Kancelarije za komunikaciju, Institucija Ombudsmana, 05.12.2023.

¹⁹ <https://mpms.rks-gov.net/epdm-package/kompanite-e-licencuara-per-siguri-dhe-shendet-ne-pune/>

Dokument o proceni rizika je dokument u kojem se opisuju karakteristike procesa rada, identifikuju izvori rizika, utvrđuje ko može biti ugrožen, od čega i na koji način je ugrožen, kao i neophodne mere.

Podaci pokazuju da u zemlji ne postoji baza podataka koja identifikuje preduzeća koja su izvršila ovu procenu. Dok je broj preduzeća kod kojih se je tokom inspekcija utvrdilo da nemaju ovaj dokument i dalje visok.

2021	2022	Januar - jun 2023
530	N/A	610

Broj preduzeća bez procene rizika na radnom mestu prema inspekcijama koje sprovodi Inspekcija rada

Slično ovoj bazi podataka, isto nedostaje i registar broja radnika opremljenih zdravstvenim uverenjima. Prema statističkim izveštajima Inspekcije rada, blizu 20% inspektovanih radnika nije obavilo zdravstvene preglede pre potpisivanja ugovora.

Godina	Inspektovani radnici	Bez ugovora	Bez medicinskih pregleda
2023 (januar - jun)	23,524	1,115	4,578
2022	51,058	356	N/A
2021	38,035	1,459	2,129

Nalazi istraživanja pokazuju da je mali broj preduzeća tokom 2022-2023 ispunio procenu rizika na radu.

U vezi ovih podataka, BIRN je dobio informacije od 5 kompanija koje sprovode ovaj proces i nude obuku iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Kao rezultat toga, manje od 20.000 zaposlenih je pohađalo njihovu obuku. Ostali radnici nastavljaju da rade bez obuke i procene rizika na radu.

Kompanija 1	Obučila oko 243 kompanije i 5.000 radnika
Kompanija 2	Obučena 1 kompanija sa 1.450 internih radnika
Kompanija 3	Obučena 1 kompanija sa 1.450 internih radnika
Kompanija 4	Ka Održala 106 obuka o bezbednosti i zdravlju na radu i 106
Kompanija 5	Obučila oko 182 kompanije sa 7.730 radnika

Tabela 5.1. Pružanje obuke iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

6. Kazne Poreske uprave Kosova za preduzeća koja krše zakon

BIRN je od Poreske uprave zatražio podatke u vezi sa kaznama izrečenim preduzećima za neplaćanje penziona štednje u Kosovskom penzionom štednom fondu (Trust) radnika i neplaćanje poreza na zarade za period 2022. i januar-oktobar 2023. Prema PAK-u, poresko zakonodavstvo ne precizira kazne za neformalne radnike.

Prema članu 55. Zakona o poreskoj upravi, „svako lice koje je dužno da dostavi izveštaj sa informacijama PUK-u, a koje to ne učini do obaveznog datuma ili koje dostavi netačan ili nepotpuni izveštaj, biće podvrgnuto sankcijama od 125 evra za svaki nedostavljen, netačan ili nepotpun izveštaj“.

Dobijeni podaci su sledeći:

Godina	2020	2021	2022	2023
Broj izrečenih novčanih kazni	2,787	3,924	5,334	4,474
Vrednost novčanih kazni	1,504,250	2,154,625	3,183,525	2,335,625

Tabela 6.1. Kazne PUK za preduzeća

7. Preporuke

- Vlada Kosova mora da uskladi zakonodavstvo o radu sa standardima Evropske unije.
- Vlada Kosova mora da uspostavi standarde za preduzeća koja imaju primaju javna sredstva da poštuju obaveze Zakona o radu i Zakona o bezbednosti na radu.
- Vlada Kosova treba da pruži podršku za povećanje kadrovske strukture Inspekcije rada, sa posebnim akcentom na povećanje broja inspektora.
- Ministarstvo pravde i Sudski savet Kosova treba da s prioritetom razjasne način rešavanja sporova o radu.
- Ministarstvo rada i socijalne zaštite trebalo bi da uspostavi bazu podataka registra za poslodavce koji su ispunili proces procene rizika na radu.
- Ministarstvo zdravlja treba da napravi bazu podataka registra zdravstvenih uverenja izdatih za zasnivanje radnog odnosa.
- Povećanje kapaciteta Inspekcije treba sprovesti primenjujući rodni standard
- Inspekcija rada bi trebalo da uloži u tehnološku opremu kako bi se afirmisalo prijavljivanje i upravljanje obrađenih slučajeva.
- Inspekcija rada mora da dostavi tužilaštvu podatke o izvršenim inspeksijskim nadzorima na terenu na kojem su uočena krivična dela.
- Treba dizajnirati posebne programe obuke kako bi se povećali profesionalni kapaciteti Inspekcije rada.
- Inspekcija rada mora da izgradi bazu podataka i metodologiju za procenu rizika preduzeća.
- Inspekcija rada treba da izradi procedure za obračun i određivanje kazni.
- Drugi nivo Inspekcije rada treba da uvede jedinstvene standarde u izricanju novčanih kazni i kažnjavanja.
- Državnom tužilaštvu se preporučuje da poveća učinak u istrazi nesreća i slučajeva iz radnog odnosa.
- Preporučuje se da se istrage sprovode na vreme i u zakonskim rokovima.
- Sudski savet Kosova treba prioritarno da se pozabavi problemima koji uzrokuju kašnjenja u rešavanju građanskih predmeta.
- Sudije moraju da primenjuju kaznenu politiku u izricanju kazni u predmetima o radu.

Funded by
the European Union

Ovaj izveštaj je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije u okviru projekta „Zaštita i promocija prava radnika i marginalizovanih grupa na tržištu rada“. Sadržaj ovog članka je odgovornost ATRC i BIRN Kosovo i ni na koji način se ne može smatrati stavom Evropske unije

